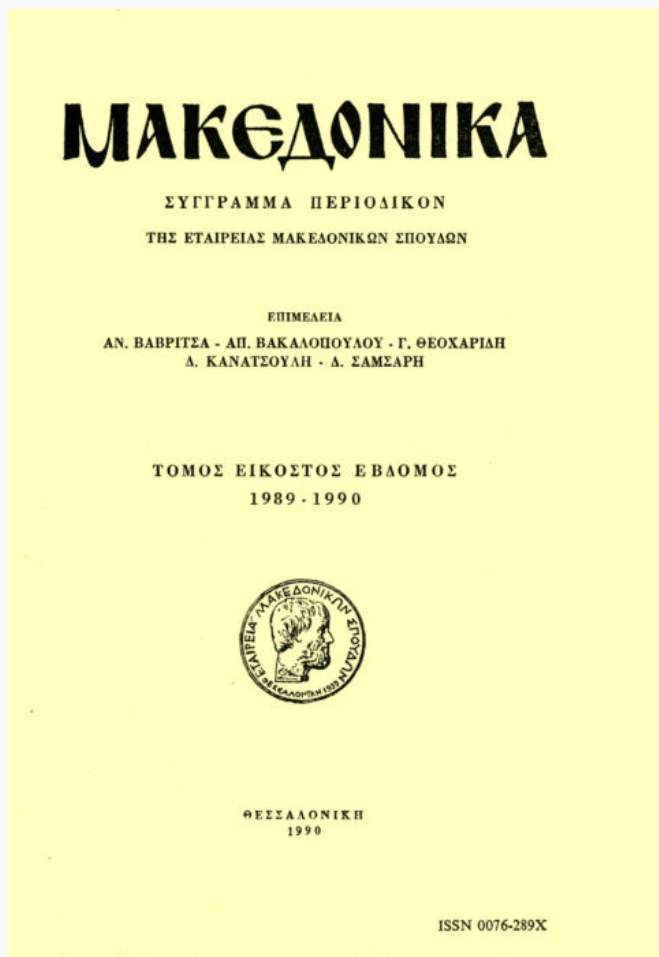

Μακεδονικά

Τόμ. 27, Αρ. 1 (1989)

Sh.D.Campbell, The Maclove Collection. Eu. Dauterman Maguire-H. Maguire-M. Duncan Flowers, Art and holy powers in the Christian House

Θανάσης Παπαζώτος

doi: [10.12681/makedonika.112](https://doi.org/10.12681/makedonika.112)

Copyright © 2014, ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΑ

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Παπαζώτος Θ. (1989). Sh.D.Campbell, The Maclove Collection. Eu. Dauterman Maguire-H. Maguire-M. Duncan Flowers, Art and holy powers in the Christian House. *Μακεδονικά*, 27(1), 444-447.
<https://doi.org/10.12681/makedonika.112>

S h. D. C a m p b e l l, The Maclove Collection, University of Toronto Press 1985, σελ. 422.

Πρόκειται για κατάλογο άντικειμένων που είχε συλλέξει ή κ. Lillian Maclove Osmos και χάρισε στη συνέχεια στο Πανεπιστήμιο του Toronto. 'Η πλούσια συλλογή καλύπτει όλες τις περιόδους, από τα προϊστορικά χρόνια μέχρι τον Paul Klee και τον Henry Moore, σε περιοχές από τη Μικρά 'Ασία και Εὐρώπη ως την 'Ιαπωνία. Τό προσωπικό ενδιαφέρον της κ. Maclove για τη βυζαντινή τέχνη (ή ίδια ήταν ρωσικής καταγωγής) φαίνεται από τό μεγάλο άριθμό άντικειμένων που δημοσιεύονται στον τόμο αυτό με τη φροντίδα της κ. Sheila D. Campbell και τη βοήθεια γνωστών βυζαντινολόγων. Θά σταθώ στά άντικείμενα αυτά που έχουν ειδικότερη σημασία.

1. Δημοσιεύονται έργα κεραμεικής και μικροτεχνίας του 5ου-6ου αϊ., μετάλλινου ή κεραμεικού λύχνου και πολυκάνδηλα (άρ. 32-57). 'Ενδιαφέρον παρουσιάζει ένα μικροσκοπικό γλυπτό που παριστάνει βοσκό νά μεταφέρει άμνο (άρ. 32).

2. Κοπτικά μικροτεχνήματα του 4ου-8ου αϊ. (άρ. 58-74).

3. Πολύ ενδιαφέρουσες σφραγίδες άρτου του 5ου κυρίως αϊ. Στην ύπ. άρ. 77 άντί της ανάγνωσης «*θαῦμα*» θά πρέπει νά άναγνωσθεί «*Θωμά*».

4. Κοχλιάρια του 4ου-7ου αϊ. (άρ. 81-87).

5. Βάρη μέτρησης, χρονολογημένα στον 5ο-6ο αϊ. (άρ. 89-93).

6. Μικροάντικείμενα του 5ου αϊ. (άρ. 94-100).

7. Κουτρούβια του 5ου-6ου αϊ. (άρ. 101-105) και «εὐλογίες» (άρ. 104-105).

8. Μαρμάρινη λειψανοθήκη έγκαινίου του 6ου αϊ. (άρ. 107).

9. Θυμιάτα και κανδήλες του 4ου-10ου αϊ. (άρ. 109-119).

10. Γλυπτά, μεταξύ των όποίων κοπτικά, του 3ου-6ου αϊ. (άρ. 120-136).

11. Μετάλλινου σταυρού του 7ου-13ου αϊ., διαφόρων μεγεθών και σχημάτων (άρ. 120-136). Εξεχωρίζει ή συλλογή σταυρών-λειψανοθίκων με ανάγλυφες παραστάσεις και έπιγραφές: άρ. 159 'Ι(ησοῦ)C X(ριστό)C ΝΗΚΑ, άρ. 160 Ο ΑΓΗΘC ΒΑΧΑΗΘC και Μ(ήτ)ΗΡ Θ(εο)Υ, άρ. 161 Μ(ή)Τ(η)Ρ Θ(εο)Υ και 'Ι(ησοῦ)C Χ(ριστό)C, ΠΑΒΛΟ, Π(έ)Τ(ρος), ΙΟΑΝΗ, άρ. 162 Ο ΑΓΗΘC ΣΤΕΦΑΝΟ[C] (και όχι ΤΕΦΑΛΟC, δηλαδή Θεόφιλος, της εκδότριας), άρ. 163 ΓΕΟΡΓΗΟC, και άρ. 164 Μ(ήτ)ΗΡ Θ(εο)Υ. Εικονογραφικά παρουσιάζουν ενδιαφέρον οί σταυροί άρ. 165, 166, 167 και 168. 'Ενδιαφέρον είναι επίσης και τό ύποστήριγμα σταυρού (άρ. 179), με τίς έπιγραφές Ο ΑΓΗΘC ΠΡΟΚΟΠΗC (και όχι ΠΡΟΚΟΠΗ της δημοσίευσης) και Κ(ύρι)Ε ΒΟΗΘΗ ΠΡΕΣΒΥΤΗΝ ΗΟΑΝΗΝ Κ(αι) ΝΙΚΗΤΑΝ.

12. Χάλκινες πλάκες επένδυσης, πιθανότατα κιβωτιδίου, του 11ου αϊ., από τίς όποιες ή μία παρουσιάζει τον Δαβίδ νά φονεύει τον Γολιάθ. 'Η έπιγραφή άναφέρει: Δα(βί)δ τι/τρώσ(ων) Γο(λ)ιάθ /τ(ε) τ(ήν) κάρα. 'Η κ. Campbell δέν άναγνώρισε τη μετρική μορφή της έπιγραφής (ιαμβικός δωδεκασύλλαβος), βοηθητική στην άνάγνωση.

13. Μολυβδόβουλλα του 11ου-12ου αϊ. (άρ. 196-197). 'Η μεταγραφή του ύπ άρ. 196 είναι λανθασμένη, άντί της όρθης· + Θ(εοτό)κε βοή/θει τῷ σῷ δ(ούλω) / Δέοντι μα/ [γ]ήστωφ κ(αι) πρέ/τωρι του 'Ομη/κ(ίον) τῷ Σκλη/ρῷ.

14. Φυλαχτό του 11ου-12ου αϊ. (άρ. 198).

15. Κοπτικά και άλλης προέλευσης ύφασματα του 6ου-11ου αϊ. (άρ. 199-245).

16. Μερικά βυζαντινά άγγεία του 11ου-14ου αϊ. (άρ. 251-259).

17. Στεατίτες του 9ου-14ου αϊ. (άρ. 266-275). Στόν ύπ. άρ. 273 ή μεταγραφή των έπιγραφών παρουσιάζει άρκετά λάθη άντί των όρθων [ό δσιος] Ποιμήν, ό δσ(ιος) ΠΑΜΒΩ (Πάυλος;), [ό άγιος] Μακάριος, ό δσ(ιος) Δανήλ ό Στυλίτης, ό άγ(ιος) Συμεών) ό έν

τῷ Θωμασῶν Ὁρει, [ἡ ἀγία] Παρασκευή, ἡ ὁσ(τα) Πελαγία, ἡ ὁσ(τα) Ματρώνα, ἡ ἀγ(ια) Ἀναστασία.

18. Ξυλόγλυπτοι σταυροὶ εὐλογίας καὶ εἰκονίδια τοῦ 16ου-17ου αἰ. (ἀρ. 302-305 καὶ 308-310).

19. Φύλλο βυζαντινοῦ χειρογράφου μὲ παράσταση τοῦ εὐαγγελιστῆ Ματθαίου (ἀρ. 312), προερχόμενο ἴσως ἀπὸ τὸν κώδικα 540 τῆς Μεταμορφώσεως τῶν Μετεώρων· βλ. N. B e e s, *Les manuscrits des Météores*, Athens 1967, σ. 533-35.

20. Σειρά μεταβυζαντινῶν εἰκόνων (ἀρ. 329-331, 333-334, 336-343, 347-350, 353-358, 360-361, 364, 366, 370 καὶ 380). Θὰ σταθῶ στὴ χρονολόγησιν μερικῶν ἀπὸ αὐτές, θεωρώντας ὁρθές τὶς προτεινόμενες χρονολογήσεις τῶν ὑπολοίπων.

Ἡ εἰκόνα τοῦ ἀρχαγγέλου Μιχαήλ (ἀρ. 329) πρέπει νὰ θεωρηθεῖ ἔργο τῶν ἀρχῶν τοῦ 18ου αἰ. (ὄχι τοῦ 15ου αἰ.). Ἡ μορφολογία τῆς καὶ μερικὰ τεχνικὰ χαρακτηριστικὰ τὴν ἐντάσσουν σὲ μία σειρά ἔργων τοῦ Ἁγίου Ὁρους αὐτῆς τῆς περιόδου.

Ἡ εἰκόνα τοῦ Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου (ἀρ. 331), ἀπὸ τέμπλο λόγῳ τῶν διαστάσεών τῆς, δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι ἔργο τοῦ 16ου αἰ. ἀλλὰ τῶν ἀρχῶν τοῦ 18ου αἰ., παρουσιάζοντας ζωγραφικὸ ὕψος κοινὸ μὲ τοιχογραφίες καὶ εἰκόνες τοῦ βορειοελλαδικοῦ χώρου (Δυτικὴ Μακεδονία;).

Τὰ εἰκονίδια, ὅπου παριστάνονται σκηνές τοῦ βίου τῆς Θεοτόκου (ἀρ. 333), εἶναι ἴσως τεμάχια περιφέρειας μιᾶς εἰκόνας Θεοτόκου. Εἶναι προτιμότερο νὰ χρονολογηθοῦν στὸ 18ο αἰ. ἀντὶ τοῦ προτεινόμενου 17ου αἰ.

Ἡ περιφέρεια εἰκόνας μὲ σκηνές τοῦ βίου τῆς Θεοτόκου καὶ Προφήτες (ἀρ. 334) εἶναι ἔργο τοῦ τέλους τοῦ 17ου αἰ.

Ἡ ἐνθρονὴ Θεοτόκος (ἀρ. 340) θεωρεῖται ὡς ἔργο τοῦ 15ου αἰ. ἀπὸ τὴν κ. Campbell. Ἡ μορφολογία τῆς εἰκόνας, οἱ δίσκοι ποὺ περιβάλλουν τὴν ἐπιγραφὴ ΜΗΡ ΘΥ ἀλλὰ κυρίως τὸ εἶδος τῆς πτυχολογίας καὶ τὰ σχηματικά καὶ ἀψυχα πρόσωπα τῶν παριστανόμενων ὁδηγοῦν σὲ μία χρονολόγησιν στὶς ἀρχές τοῦ 17ου αἰ. Ὁ πιθανότερος χῶρος προέλευσης τῆς εἰκόνας εἶναι ἡ Δυτικὴ Μακεδονία.

Ἡ Προδοσία τοῦ Ἰουδα (ἀρ. 350) χαρακτηρίζεται ὡς Yugoslavian, ἐνῶ πρόκειται γιὰ ἐνδιαφέρον κρητικὸ ἔργο τοῦ 16ου αἰ.

Ὁ Χριστὸς Παντοκράτωρ (ἀρ. 353) εἶναι ἔργο τῶν πρώτων δεκαετιῶν τοῦ 17ου αἰ. μὲ ἀρκετὰ πιθανὴν τὴν προέλευσιν ἀπὸ τὴ Δυτικὴ Μακεδονία. Στὸν κάμπο τῆς εἰκόνας ὑπάρχει ἡ ἐπιγραφὴ· *Δέσφ[ις] τοῦ δούλου τοῦ Θεοῦ | Τηραντάφηλος*.

Οἱ ἐξαιρετικοὺ ἐνδιαφέροντος παραστάσεις τῶν ἀποστόλων Πέτρου καὶ Παύλου (ἀρ. 354-5) προέρχονται ἀπὸ βημόθυρο καὶ δὲν εἶναι εἰκόνες, ὅπως καὶ ὁ ἅγιος Βασίλειος (ἀρ. 356). Τὸ εἶδος τῆς ζωγραφικῆς στοὺς Πέτρο καὶ Παῦλο προσεγγίζει σὲ ποιότητα τὶς δημιουργίες ἐπώνυμων Κρητῶν ζωγράφων τοῦ 16ου αἰ.

Ἡ εἰκόνα μὲ ἀρ. 357 ἀπεικονίζει δύο ἐπισκόπους ἁγίους, τὸν ἅγιον Ἀνθιμο Νικομηδείας (ὄχι Ἀνθέμιο τῆς δημοσίευσης) καὶ τὸν ἅγιον Ἀντίπα, ἐπίσκοπο Περγάμου (στὴ δημοσίευσιν θεωρεῖται ὡς ὁ ἅγιος Ἀντώνιος, ἐπίσκοπος Νικομηδείας. Δὲν γνῶρίζω τὴν ὑπάρξιν Ἀντωνίου Νικομηδείας· ἔπειτα ἡ ἐπιγραφὴ «ἐπίσκοπος Νικομηδείας» ἐπεξηγεῖ μόνο τὸ ὄνομα τοῦ Ἀνθίμου, ὄχι καὶ τῶν δύο). Τὸ ἔργο, ὁρθὰ χρονολογημένο στὸ 18ο αἰ., ἀνήκει σὲ ἐκεῖνα τὰ ἔργα, ὅπου γίνεται προσπάθεια ἀναβίωσης τῆς παλαιολόγειας ζωγραφικῆς. Πιθανότερος χῶρος προέλευσης τῆς εἰκόνας εἶναι μᾶλλον τὸ Ἅγιον Ὅρος, ὅπου καὶ διατηρήθηκε ἡ μνήμη τόσο σπάνιων ἁγίων.

Πολὺ ἐνδιαφέρουσα ἀπὸ εἰκονογραφικὴ ἀποψη εἶναι ἡ εἰκόνα τοῦ ἁγίου Δημητρίου (ἀρ. 358), ὁ ὅποιος, σὲ στροφὴ τριῶν τετάρτων, ἀνοίγει μὲ τὸ ἀριστερὸ τοῦ χερίου τὸ χιτῶνα στὰ πλευρά του γιὰ νὰ δεῖξιν στὸ Χριστό, ποῦ τοῦ ἐπιδίδει τὸ στέφανο τῆς

δόξης, τὸ σημεῖο λογιζομένου. Σὲ ἓνα ἀνοιχτὸ εἰλητήριο, στὸν κάμπο τῆς εἰκόνας, ὑπάρχει ἡ ἐνδιαφέρουσα ρήση σὲ δύο λαμβικούς δωδεκασύλλαβους· *Ὁρᾷς τί ἐποίησαν / ἄνθρωποι Λόγ(ε), ἴδρᾷς μοι / πλευρὰν / ὑπὲρ σοῦ / λογγεν/θήσαν.* Ἡ ὅλη παράσταση θυμίζει ποίημα τοῦ Μανουὴλ Φιλῆ, E. Miller, Manuelis Philae Carmina, τ. II, Paris 1857, σ. 303, ἀρ. 77· «...Θεὸς πλατύνει τὸ στενὸν Δημητρίον, πέμπων στέφους πρῶτανιν ἐξ ὅ-
πως νόαν).

Ἡ εἰκόνα τοῦ ἁγίου Γεωργίου (ἀρ. 361) θεωρεῖται λαμβασμένα ὡς ἔργο τοῦ 18ου αἰ., ἀφοῦ ἡ ἐπιγραφή στὸν κάμπο εἶναι διαφωτιστική. *Δέησις τοῦ δούλου τοῦ Θ(εο)ῦ / Μιχαὴλ [ἐ]τους 'ζ'α'* (7091 = 1583). Ἡ ἐπιμονὴ σὲ ζωγραφικούς τρόπους τοῦ 15ου αἰ., ποὺ χαρακτηρίζει τὸ ἔργο, δὲν εἶναι ἄγνωστο φαινόμενο τῆς ζωγραφικῆς τοῦ 16ου αἰ. στὴν περιοχή τῆς Δυτικῆς Μακεδονίας, ἀπὸ ὅπου φαίνεται νὰ προέρχεται ἡ εἰκόνα.

Σὲ τέτοια δημοσιεύματα δὲν ἔχουμε συνηθίσει νὰ ἀναγράφεται μὲ ἐπιμέλεια ὁ τόπος ἀγορᾶς τῶν ἀντικειμένων, ὅπως γίνεται μὲ συνέπεια στὸν τόμο ποὺ ἐπιμελήθηκε ἡ κ. Sheila Campbell. Μαθαίνουμε ἔτσι ὅτι τὰ εἰκονίδια μὲ ἀρ. 333 καὶ 353 ἀγοράστηκαν στὴν Ἀθήνα τὸ 1964 καὶ οἱ εἰκόνες μὲ ἀρ. 347, 354, 355, 358, 361, 370 καὶ 380 ἀπὸ τοῦ Ζουμπουλᾶκη τὸ 1961. Βέβαια δὲν γνωρίζω κατὰ πόσο ἦταν ἰσχυρὴ ἡ Διεύθυνση Βυζαντινῶν Ἀρχαιοτήτων ἐκείνη τὴν περίοδο νὰ ἐλέγξει τότε τὴν διακίνηση ἀρχαιοτήτων μέσα ἀπὸ περίφημες ἐλληνικὲς Galeries τῶν Ἀθηνῶν. Μήπως ὁμως σήμερα τὸ Ὑπουργεῖο Πολιτισμοῦ πρέπει νὰ ἐλέγξει τὸ νομότυπο τῆς πώλησης αὐτῶν τῶν ἔργων καὶ νὰ προβεῖ στὸν ἐπαναπατρισμό τους;

ΘΑΝΑΣΗΣ ΠΑΠΑΖΩΤΟΣ

Eu. Dauterman Maguire-H. Maguire-M. Duncan Flowers, Art and holy powers in the Christian house (Illinois Byzantine Studies II), University of Illinois 1989, σελ. 251.

Ὁ τόμος εἶναι ἓνας ἐξαιρετικὰ ἐπιμελημένος κατάλογος μιᾶς ὁμόθυμης ἔκθεσης ποὺ παρουσιάστηκε στὸ Krannert Art Museum τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Illinois στὴν Urbana-Champaign ἀπὸ τὶς 25 Αὐγούστου-1 Ὀκτωβρίου 1989 καὶ στὴ συνέχεια στὸ Kelsey Museum of Archaeology τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Michigan στὸ Ann Arbor.

Τὰ ἀντικείμενα τῆς ἔκθεσης, μὲ μία διάθεση πρὸς ἀδημοσίευτα, συγκεντρώθηκαν ἀπὸ διάφορα μουσεῖα τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν καὶ τοῦ Καναδᾶ. Ἔτσι, ἀπὸ τὰ 151 ποὺ ἐκτέθηκαν, τὰ 102 ἐμφανίστηκαν γιὰ πρώτη φορά, καὶ αὐτὸ δίνει στὸν κατάλογο ἓνα ἐπιπλέον στοιχείο ἐνδιαφέροντος. Ἡ χρονικὴ περίοδος ποὺ καλύπτουν ὀρίζεται κυρίως ἀπὸ τοὺς 4ο καὶ 7ο αἰῶνα.

Στὸν κατάλογο τὸ ὑλικὸ παρουσιάζεται μὲ τὶς παρακάτω ἐνότητες· ἐπιπλα, φωτισμός, ἀποθήκευση καὶ ἀσφάλεια τοῦ σπιτιοῦ, ἀντικείμενα φαγητοῦ καὶ ποιοτοῦ, ἐνδυμασία, κόσμημα, καλλωπισμός, ὑγεία καὶ παιχνίδι. Εἶναι φανερό ὅτι, ἂν γιὰ μερικὲς ἐνότητες ὑπάρχει σήμερα κάποια γνώση, γιὰ ἄλλες, ὅπως τὸ ἐπιπλο καὶ ἡ διακόσμηση τοῦ σπιτιοῦ, ἡ ἀσφάλεια, ὁ καλλωπισμός, ἡ ὑγεία καὶ τὸ παιχνίδι, τὰ πράγματα εἶναι μᾶλλον ἀνερεύνητα καὶ ἤχουν περίεργα. Φυσικὰ ἀρκετὸ ὑλικὸ προέρχεται ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο, ὅπου οἱ συνθήκες ἐπιτρέπουν τὴ διατήρηση ξύλου καὶ ὑφασμάτων. Ἔτσι στὸν κατάλογο πρωτοδημοσιεύονται δύο κουρτίνες (βῆλα) ἀπὸ λινὸ καὶ μαλλὶ τοῦ 5ου καὶ 6ου αἰ. (ἀρ. 1, 2 τοῦ καταλόγου), ξύλινα κιβωτίδια γιὰ φύλαξη ἀντικειμένων (ἀρ. 30, 31), πλεκτὸ καλάνι (ἀρ. 43), ξύλινο ἀδράχτι (ἀρ. 77), ξύλινο χτένι (λανάρα) μαλλιοῦ

(άρ. 79), φιαλίδια καλλωπισμού, χτένια, φουρκέτες, καθρέπτες (άρ. 104-119), ιατρικά έργα, είδη (άρ. 120-125), δύο αἰετοὶ ἀπὸ ξύλο καὶ κόκαλο (άρ. 139-140), ζάρια (άρ. 142-144), παιδικὲς κουκλὲς καὶ παιγνίδια (άρ. 145-151). Φυσικὰ ὁ κατάλογος δὲν ὑστερεῖ καθόλου καὶ σὲ ἄλλα πρὸ γνωστὰ εἶδη, ἀφοῦ ὁ ἀριθμὸς τοῦ ἐμπλουτίζεται μὲ νέα καὶ ἀδημοσίευτα. Ξεχωρίζουμε τὴν ἀργυρὴ σφραγίδα τοῦ 8ου-10ου αἰ. μὲ τὴν ἐπιγραφή, *Θεω/τόκε β/ωθήη Θε/ωφήλ/ας* (άρ. 33), τὸ κοχλιάριο τοῦ 6ου αἰ. μὲ τὴν ἐπιγραφή, + *Πέτρος* καὶ ἓνα μονόγραμμα (άρ. 63), τὰ δαχτυλίδια (άρ. 84, 85, 86) μὲ τὶς ἐπιγραφές, *Εἰς Θεὸς ὁ νικῶν*, "Ἄγιος" Ἄγιος "Ἄγιος, *Φῶς Ζωή*, καὶ τὰ φυλαχτὰ μὲ ἀρ. 132, 133, 135, 186.

Στὸ προλογικὸ σημεῖωμα τοῦ βιβλίου ἐπεξηγεῖται μὲ καθαρότητα ἡ βασικὴ ἰδέα τῆς ἐκθεσης. Τὰ ἀντικείμενα τοῦ καθημερινοῦ βίου ἀντικατοπτρίζουν τοὺς δύο κόσμους τῶν πρωτοχριστιανῶν· τὸν ὁρατὸ καὶ ἀόρατο. Ὁ ἀόρατος κυριαρχεῖται ἀπὸ τὶς δυνάμεις τοῦ καλοῦ καὶ τὶς δυνάμεις τοῦ κακοῦ, οἱ ὁποῖες μπορούσαν, ἀνάλογα, νὰ φέρουν δυστυχία ἢ εὐτυχία. Οἱ ἄνθρωποι πίστευαν ὅτι τὰ ἀπτά ἀντικείμενα μπορούσαν νὰ ἐπηρεάσουν τὸν πνευματικὸν κόσμον, νὰ ἐλέγξουν τὶς ἀόρατες δυνάμεις. Τὰ σχέδια ποὺ κοσμοῦν αὐτὰ τὰ ἀντικείμενα καθημερινῆς χρήσης, ἄλλα ἀπὸ τὸν ἀρχαῖον κόσμον καὶ ἄλλα χριστιανικά, ὅπως τὸ κλειδί τοῦ Σολομώντος, τὸ μάτι, οἱ ὁμόκεντροι κύκλοι, τὸ φίδι, τὸ κλειδί, ζῶα καὶ φυτὰ, προσωποποιήσεις, χριστιανικὲς ρήσεις, ὁ σταυρὸς, χριστιανικὰ σύμβολα, οἱ ἅγιοι καὶ παραστάσεις τῆς Βίβλου, λειτουργοὺν ἀμφίδρομα· στολίζουν τὸ ἀντικείμενον καὶ τοῦ δίνουν τὴ δύναμιν νὰ ἐπιδράσῃ στὸν ἀόρατον κόσμον.

Ἡ τέχνη σὲ ἀντικείμενα τοῦ καθημερινοῦ βίου παρουσιάζει διαφορετικὴ εἰκόνα ἀπὸ τὴν ἐπίσημην τέχνην τῆς Ἑκκλησίας. Οἱ ρίζες τῆς ὑπάρχουν στὶς λαϊκὰς δοξασίες καὶ τὴ μαγεία. Τὸ θεματολόγιό της δὲν ὑποστηρίζει καθολικότερες ἀξίες τοῦ χριστιανικοῦ δόγματος, ἀλλὰ λειτουργεῖ εἰδικότερα γιὰ τὶς πρὸ ἀνθρώπινες ἀνάγκες, ὅπως τῆς προστασίας καὶ εὐφορίας τῶν ἀτόμων.